

ЎТМИШГА НАЗАР

2 МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР 2

LOOK TO THE PAST
SPECIAL ISSUE 2

ТОШКЕНТ-2023

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Аширов Адхам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчеҳра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдиашвили Майя
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент кимё - технология институти

Дорошенко Татьяна Ивановна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент,
Азербайджон давлат
иқтисодиёт университети

Гофоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қариш муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Теймураз Ахалмосулишвили
тарих фанлари номзоди, профессор,
Телави давлат университети

Халикова Рахбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Эшов Боходир Жўраевич
тарих фанлари доктори, профессор
Қариш давлат университети

Махкамova Надира Рахмановна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент ахборот технологиялари
университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент,
Нукус давлат педагогика институти

Мустафаева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Фанлар академияси

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Джоробекова Айнуэр Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Қозоғистон дипломатия академияси

Рахмонкулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Расулов Абдуллажон Нуридиневич
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Санкт-Петербург Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор,
Қозоғистон давлат тарихи институти

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор,
Қозоғистон Миллий университети

Хайдаров Муродилла Махмудалиевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Алнева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Санпова Камола Давляталиевна
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

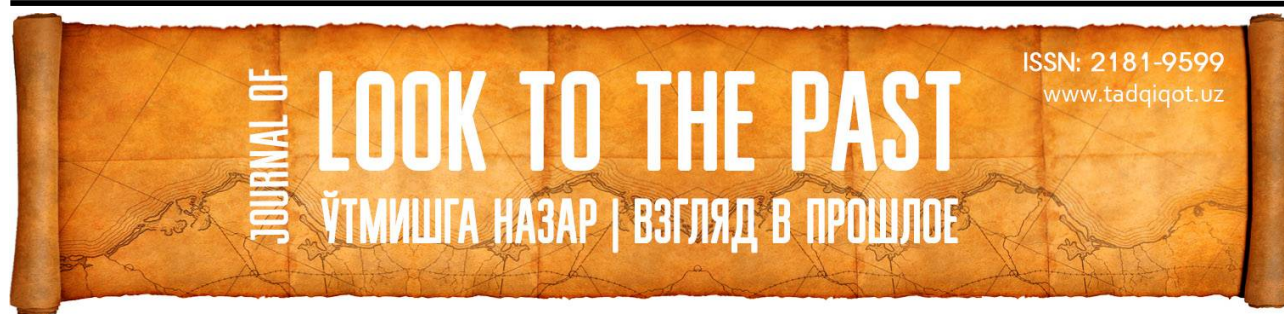
Иноятова Диларам Маниглиевна
Тарих фанлари доктори (DSc)
Ўзбекистон Миллий университети

Одилов Абдор Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Толибоева Нодира Одилжоновна
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон
жаҳон тиллари университети

1. Шоҳистаҳон Мамажоновна Улжаева ЎРТА ОСИЁ ТАРИХИНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИГА ОИД БАЪЗИ МУЛОҲАЗАЛАР.....	5
2. Abduraxmon Abdumovich Abduxalimov NAMANGAN VILOYATIDAGI QISHLOQ VRACHLIK PUNKTLARINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	11
3. Нурбек Аллабергенов ЎРТА ОСИЁНИНГ СУҒДИЙ ЁЗУВЛИ ТАНГАЛАР ТАРҚАЛГАН ТАРИХИЙ-ГЕОГРАФИК ВИЛОЯТЛАРИ ТЎҒРИСИДА.....	17
4. Рафикжон Сотволдиевич Атаханов XIX АСР ОХИРИ XX АСР БОШЛАРИДА ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ҚОРАҚАЛПОҚЛАРИ ДЕҲҚОНЧИЛИК АНЪАНАЛАРИ.....	22
5. Ғулом Жуманазарович Ахмедов ЎРТА ОСИЁДА ИЛК ТЕМИР ВА АНТИК ДАВРДА КОНЧИЛИК.....	28
6. Акбар Давурбаевич Бабабеков ТУРИЗМ АНТРОПОЛОГИЯСИНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ ЁНДАШУВЛАРИ ВА МУАММОНИНГ ЎРГАНИЛИШ ТАРИХШУНОСЛИГИ.....	34
7. Mexriniso Olimnazarovna Begalieva D.N.LOGOFET ASARLARIDA SUG'ORISH TIZIMIGA OID MA'LUMOTLAR (Surxon vohasi misolida).....	40
8. Элбек Алишерович Ботиров ТУРКИСТОН АССР БОЖХОНА ТИЗИМИДА СОВЕТ ҲОКИМИЯТИНИНГ БОЖ-ТАРИФ СИЁСАТИ.....	45
9. Azad Xasanovich Vaisov MUSTAQILLIKNING ILK YILLARDA XORAZMDA IJTIMOY-EKOLOGIK VAZIYATNI SOG'LOMLASHTIRISH MASALALARI.....	50
10. Расулжон Раҳимбаевич Дусчанов ЎЗБЕКИСТОН ССРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАН КЕЙИН ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ТАРИХИ.....	56
11. Муйсин Тура ўғли Дусалиев ҚЎҚОН ХОНЛИГИНИНГ ЎЗБЕК ХОНЛИКЛАРИ БИЛАН ЎЗАРО СИЁСИЙ АЛОҚАЛАРИ ТАРИХИ.....	63
12. Ойбек Аҳмед ўғли Исаев ТЕРМИЗ ҲАЙВОНОТ БОҒИ ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАН КЕЙИНГИ ЙИЛЛАРИДА.....	72
13. Фарходжон Одилжонович Исматуллаев ТАЪЛИМ СОҲАСИДАГИ ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИКНИНГ РИВОЖЛАНИШИ.....	78
14. Elyorjon Zokir o'g'li Karimov XX ASR 60-YILLARI QASHQADARYO VILOYATI TARIXIGA BIR NAZAR.....	84
15. Гулмира Чориевна Каттаева ТИЛЛАБУЛОҚ ТАҚИНЧОҚЛАРИ ТУРЛАРИ.....	90
16. Фирюза Мухитдинова Абдурашидовна БЕРУНИЙНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ҚАРАШЛАРИДА ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИ ВА ИНСОН ҚАДРИ МАСАЛАЛАРИ.....	96
17. Акмал Менглибоев СУРҲОНДАРЁ ОКРУГИДА МИЛЛИЙ - ОЗОДЛИК ҲАРАКАТИНИНГ ИККИНЧИ БОСҚИЧИ ВА ТАРИХИЙ ТАҲЛИЛЛАР.....	106

18. Гулчехра Исмаиловна Мўминова УСТРУШОНАНИНГ ЎРТА АСРЛАРГА ОИД ХЎЖАЛИК ИДИШЛАРИ ХАҚИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР.....	111
19. Ismoil Nematov O'ZBEKISTON SSR SOLIQ SIYOSATIGA OID HUJJATLAR TAHLILI (O'ZMA R-86 FOND ASOSIDA).....	117
20. Nurali Ollomurodov QISHLOQ XO'JALIGIDA ISH HAQI BILAN BOG'LIQ QARAMA-QARSHI JARAYONLARINING TAHLILI (XX asrning 50 yillari misolida).....	123
21. Шаходат Абдукаҳхаровна Рузматова ПОДШО РОССИЯСИ ТОМОНИДАН ҚЎҚОН ХОНЛИГИНИНГ БОСИБ ОЛИНИШИ ВА УНИНГ ХОНЛИК АҲОЛИСИ ЭТНИК ЖАРАЁНИГА ТАЪСИРИ (1865-1876 йй.).....	127
22. Faxriddin Ro'ziboyev TURKISTON O'LKASI UCHUN ROSSIYA IMPERIYASI TOMONIDAN ISHLAB CHIQLGAN BA'ZI NORMATIV QOIDALAR.....	132
23. Shavkatjon To'lanboev FARG'ONA HUNARMANDCHILIGINING O'ZBEK MILLIY HUNARMANDCHILIGIDA TUTGAN AHAMIYATI.....	137
24. Тўлқин Худойкулов Дўстбобоевич ЎЗБЕКИСТОНДА ҲАРБИЙ ИШ ТАРИХИ.....	143
25. Шерзод Чориев АРХИВ ҲУЖЖАТЛАРИ ЎЗБЕКИСТОНДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ТАРИХИГА ОИД МАНБА СИФАТИДА (1924-1941 йй.).....	149
26. Fotima Nasirovna Shirinova HARAKATLAR STRATEGIYASIDAN TARAQQIYOT STRATEGIYASIGACHA.....	156
27. Shoiraxon Asqarovna Qambarova SOVET HUKUMATINING XX ASR BOSHLARIDA SAYLOV JARAYONLARINI TASHKILLASHDA OLIB BORGAN TARG'IBOT ISHLARI VA ULARNING NATIJALARI (ANDIJON VA QO'QON SHAHARLARI MISOLIDA).....	165
28. Murodjon Normamat o'g'li Qurbonov SURXON VOHASINING TARIXIY – GEOGRAFIYASI (SO'NGI O'RTA ASRLAR).....	169
29. Kamoliddin Eshboltayevich Qobilov SURXON VOHASI BEKLIKLARINING IQTISODIY HAYOTIDA SAVDO-SOTIQ MUNOSABATLARINING RIVOJLANISHI (DENOV BEKLIGI MISOLIDA).....	174
30. Аъзамжон Юсупов XIX АСР БИРИНЧИ ЯРМИДА ЎРТА ОСИЁНИНГ ҚЎШНИ ХУДУДЛАР БИЛАН ИҚТИСОДИЙ АЛОҚАЛАРИ (Қўқон шаҳри мисолида).....	179
31. Дилдора Журакуловна Юсупова ҒАРБИЙ ЕВРОПА ОЛИМЛАРИНИНГ АРХИВШУНОСЛИК СОҲАСИДАГИ ОЛИБ БОРГАН ТАДҚИҚОТЛАРИ.....	184
32. Мансур Юсупов ЎЗБЕКИСТОН КИНОФОТОФОНО ҲУЖЖАТЛАР МИЛЛИЙ АРХИВИ ТАРИХИ.....	189
33. Гулжаҳон Шопулатовна Шайдуллаева ЎЗБЕКИСТОН ХУДУДИДАН ТОПИЛГАН ҚАДИМГИ ШАРҚ МАДАНИЯТЛАРИГА ОИД МАНБАЛАР.....	194
34. Саипова Камола Давляталиевна ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ ОБЗОР ИЗУЧЕНИЯ МИГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ: НА ПРИМЕРЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ УЗБЕКИСТАНА.....	206

Nurali Ollomurodov,
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o'qituvchisi
n.ollomurodov.dtpi.uz

QISHLOQ XO'JALIGIDA ISH HAQI BILAN BOG'LIQ QARAMA-QARSHI JARAYONLARNING TAHLILI (XX asrning 50 yillari misolida)

For citation: Nurali Ollomurodov. ANALYSIS OF COMPARATIVE PROCESSES RELATED TO WAGE IN AGRICULTURE (in the example of the 40-50s of the 20th century). Look to the past. 2023, Special issue 2, pp.

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10425783>

ANNOTASIYA

Ushbu maqolada XX asrning 50-yillarida Respublikaning janubiy hududlari qishloq aholisining mehnatiga haq to'lashning tartiblari bu borada yuz bergan o'zgarishlar hamda yo'l qo'yilgan xato va nuqsonlar yuzasidan birlamchi manbalar asosida tahliliy fikrlar bayon qilingan.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi, mehnat, manfaatdorlik, samaradorlik, ijtimoiy himoya, kolxoz, sovxoz, markaz.

Нурали Олломурадov,
преподаватель Деновского института
предпринимательства и педагогики
n.ollomurodov.dtpi.uz

АНАЛИЗ СРАВНИТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ, СВЯЗАННЫХ С ЗАРАБОТНОЙ ЗАПЛАТОЙ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ (на примере 50-х годов XX века)

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлены аналитические мнения, основанные на первоисточниках, относительно изменений, произошедших в 1950-е годы XX века в порядке оплаты труда сельских жителей южных районов республики, а также ошибок и недостатков, которые были допущены. сделал.

Ключевые слова: сельское хозяйство, труд, процент, эффективность, социальная защита, колхоз, совхоз, центр.

Nurali Ollomurodov,
Lecturer at the Denov Institute
entrepreneurship and pedagogy
n.ollomurodov.dtpi.uz

ANALYSIS OF COMPARATIVE PROCESSES RELATED TO WAGE IN AGRICULTURE (in the example of the 50s of the 20th century)

ABSTRACT

This article presents analytical opinions based on primary sources regarding the changes that occurred in the 1950s of the 20th century in the procedures for paying the labor of rural residents of the southern regions of the Republic, as well as the errors and defects that were made.

Index Terms: agriculture, labor, self-interest, efficiency, social protection, collective farm, state farm, center.

1. Dolzarbligi:

Sovet hukumati o'zining ko'pgina qabul qilgan dasturlarida aholining maishiy turmush tarzini yaxshilash va ijtimoiy faravonligini oshirib borishning ro'kach qilib kelgan bo'lsada, amalda ijtimoiy himoya masalalariga ikkinchi darajadagi vazifa deb qaradi. Jumladan, shu davrda qishloq aholisining mehnatiga haq to'lash borasida ham yuqoridagi tamoyil ustivorlik qildi. O'rganilayotgan davrda agrar soha xodimlarining mashaqqatli mehnati evaziga yaratilgan moddiy ne'matlar davlat g'aznasini boyitishga xizmat qilishiga qaramasdan soha vakillarining qashshoqlashuvi muntazam davom etib kelaverdi.

Mehnatga haq to'lashning yetarli bo'lmaganiga qaramasdan jamoa xo'jaligi a'zolari dalalarda majburan ertadan kechgacha mehnat qilgan. Mehnat kuni minimumini bajarilmaganligi uchun esa qattiq jazo choralari qo'llash tartibi hamon davom etib kelmoqda edi. Barcha darajadagi rahbarlar jazo chorasini mehnat intizomini mustahkamlashning asosiy vositasi deb hisoblardi. Bu davrda davlat xo'jaliklari ya'ni sovxozlar ishchilarining ish haqi ham ancha past edi. Masalan, 1946 yilda sanoat ishchilarning ish haqi 453 rubl' bo'lgani holda, sovxozlardagi ishchilarining ish haqi esa 165 rublni tashkil etardi[1]. Albatta ittifoq va respublikaning siyosiy rahbariyati barcha resurslarni qishloq xo'jaligini yuksaltirish uchun safarbar qilish maqsadida urushdan keyingi dastlabki yillarda qishloq mehnatkashlari mehnatini rag'batlantirishning, mehnat kunlarini hisoblashning mehnatga haq to'lashning mavjud tartiblarini o'zgartirishga harakatga qilgan. 1948 yil 19 aprelda SSSR Ministrlar Soveti "Kolxozlarda mehnatni tashkil qilishni yaxshilash, mehnat unumdorligini oshirish va uni tartibga solish tadbirlari to'g'risida" qaror qabul qildi[2]. Bu qaror jamoa xo'jaligi a'zolarining mehnatiga haq to'lash tartibini bir oz bo'lsada yaxshiladi. Qolaversa, 1947 yilda o'tkazilgan pul islohoti ham qishloq aholisi moddiy ahvoriga ta'sir o'tkazishda muhim omil bo'ldi. Bundan tashqari, SSSR Ministrlar Sovetining 1949 yil 4 fevralda qabul qilgan "Kolxoz va sovxozlarda paxtachilikni rivojlantirish to'g'risida"gi qarori ham qishloq iqtisodiyotini mustahkamlash va xo'jaliklarning daromadini oshirishda muhim ahamiyat kasb etdi[3]. Respublika paxtakorlari davlatga topshirgan paxta hosili uchun 1949 yilda 4 mlrd 76 mln. rubl' shu jumladan 904 mln. rubl' miqdorida mukofot puli olgan edi[4]. Ko'rinib turibdiki, o'zbek dehqonining turmushi ham bir qadar izga tusha boshladi. Buni Surxon vohasi qishloq aholiga to'lanayotgan ish haqlari miqdorining oshib borishidan ham bilish mumkin. Misol uchun oblastdagi qishloq xo'jalik jamoalari yetishtirgan paxta hosili uchun 1948 yilda 87 mln rubl' pul olgan bo'lsa, 1949 yilga kelib 283 mln. rubl' miqdorida pul oldilar[5].

2. Metodlar va o'rganilganlik darajasi:

Maqola umum qabul qilingan tarixiy metodlar – tarixiylik, ilmiylik, qiyosiy-mantiqiy tahlil, ketma-ketlik, xolislik tamoyillari asosida yoritilgan bo'lib, unda XX asrning 50-yillarida Respublikaning janubiy hududlari qishloq aholisining mehnatiga haq to'lashning tartiblari bu borada yuz bergan o'zgarishlar hamda yo'l qo'yilgan xato va nuqsonlar yuzasidan birlamchi manbalar asosida tahliliy fikrlar bayon qilingan. Bu borada asosiy manba sifatida Surxondaryo viloyati davlat arxivi materiallaridan keng foydalanilgan.

3. Tatqiqot natijalari:

Paxta narxlarining oshirilganligi hamda jamoa va davlat xo'jaliklarining daromadlarini ko'paytirish yuzasidan ko'rilgan chora-tadbirlar xo'jaliklarning iqtisodiy ahvolini muayyan darajada mustahkamlashga va dehqonlarning moddiy turmush darajasini nisbatan yaxshilashga yordam berdi. Lekin urushdan keyingi yillar va 1950-yilning boshlarida mutloq ko'pchilik odamlar, ayniqsa qishloq aholisi uchun qiyin davr bo'ldi. Boshqaruvning ma'muriy tizimi, quruq safsatadan iborat

valyuntaristik qarashlar qishloq xo'jaligini rivojlantirishga va umuman ijtimoiy himoya tizimiga zararli ta'sir o'tkazdi. Provardida inson omili masalasi keyingi o'ringa surib qo'yildi. Oqibatda ijtimoiy soha uchun mablag' ajratishning qoldiq prinsipi ustuvorlik qildi. Shu boisdan ham qishloq joylarda uy-joy va madaniy maishiy qurilishni tashkil qilish sohasidagi kamchiliklar, shuningdek qishloq aholisining moddiy farovonligini oshirish yuzasidan ko'rilayotgan chora-tadbirlar yetarli emas edi. Qishloqlarda uy-joylar, maktablar, shifoxonalar, keskin tarzda yetishmasdi.

Qishloq xo'jalik ishchilariga ish haqi to'lash tizimi mutloqo talabga javob bermagan. Buning ustiga qishloq mehnat ahliga ish haqlari oylab to'lanmas edi. Hatto kolxozchilar keksalik nafaqasini olishdan ham mahrum bo'lgan. To'lanayotgan ish haqlari ham kundalik ehtiyojni qoplamas edi. Shu boisdan ham qishloq ahli tomorqalar hisobidan yashardi. Urushdan keyingi yillarda tomorqa qishloq aholisi moddiy ta'minotining asosiy manbai edi. Biroq davlat tomorqa xo'jaliklari egalariga hech qanday yordam bermasdi. Aksincha urushdan keyingi dastlabki yillarda kolxozchilarning tomorqalarini bir necha bor qisqartirdi. Misol uchun 1946 yil sentyabrda VKP (b) MQ va SSSR hukumatining "Kolxozlarda qishloq xo'jalik ustavining buzilishini tugatish choralari to'g'risida"gi qaroriga binoan Surxondaryo oblastidagi 6137 kolxozchining oilasiga qarashli tomorqalardan 752 gektar yer ustavda belgilangan me'yorlardan ortiqcha" deb tortib olindi[6].

Qishloq aholisini yerdan mahrum qilish jarayoni 1950-yillarda ham davom ettirildi. Bunday adolatsizlikka hech kim qarshi chiqa olmadi. Chunki qishloq xo'jalik arteli to'g'risidagi nizom odamlarning hoxish istagidan yiroq holda tuzilgan, nizomni o'zgartirish yoki uning qoidalarini qishloq aholisining manfaatlariga moslashtirishning hech qanday iloji yo'q edi. Negaki mustabid tuzum har qanday erkin fikrni jilovlab qo'yar edi. Lekin aholining farovonligini mumkin qadar oshirmasdan turib, mehnat unumdorligiga erishib bo'lmay edi. Shu boisdan ham 1947-1950 yillarda eng zarur mollar va oziq-ovqat mahsulotlarining chakana narxlari bir necha marta pasaytirildi. Biroq pul islohoti ham narx-navoning pasayishi ham aholining xarid quvvatini sezilarli darajada oshirmadi. Masalan, Surxondaryo oblastining Sherobod rayonidagi Kirov nomli jamoa xo'jaligi a'zolarining bir mehnat kuniga 65 tiyin to'langan bo'lsa, rayonning Lenin nomli jamoa xo'jaligida bu ko'rsatkich 36 tiyinni tashkil etgan[7]. Hatto ba'zi jamoa xo'jaliklari mehnat kuniga bundan ham kam haq to'langan. Misol uchun 1951 yilda O'zbekistondagi 239 jamoa xo'jaligida mehnat kuniga umuman haq to'lanmasdan cheklangan tarzda don bilan natura holda ish haqi berilgan. 42 ta qishloq xo'jalik arteli a'zolariga hatto natura tarzda ham ish haqi berilmagan[8]. Shu boisdan ham qishloq mehnat ahlining daromadlari salmog'ida ish haqining ulushi bu davrda atigi 5,8 foizini tashkil etardi. Kolxozchilarning umumiy daromadi sanoat ishlab chiqarish ishchilarining daromadidan taxminan 1,5 baravar past edi. O'rta hisobda bir kolxozchi oilasiga bir yilda 1090,1 rubl to'g'ri kelardi. Bu pulning 674,2 rubli oziq-ovqat uchun, 207,9 rubli nooziq-ovqat mollari, asosan gazlama va kiyim kechak uchun sarflanardi[9].

Respublikada poliz va meva yetishtirish uchun qulay sharoit bo'lishiga qaramasdan ushbu mahsulotlarni iste'mol qilish 1950 yillarda belgilangan fizologik me'yorlardan taxminan 8-9 baravar kam edi. Ammo 1953 yil sentyabr plenumidan keyin qishloq aholisining moddiy ahvolidagi sezilarli o'zgarishlar sodir bo'ldi. Chunonchi soliq siyosati tartibga solindi, davlatga mahsulot yetkazib berishning majburiy me'yorlari kamaytirildi, xarid va tayyorlov narxlari oshirildi. Bu esa qishloq xo'jalik kuchlarini o'sishi hamda xo'jaliklarning daromadlarini oshishiga bir muncha sharoit yaratdi. Plenum qarorlariga binoan mehnat kuniga to'lanadigan pul va natura to'lovlari bir qadar oshirildi.

1953-1955 yillarda kolxozchilarga avans berish tizimini tartibga solish sohasida ham muhim qadamlar qo'yildi. 1956 yil 6 martda KPSS MK va SSSR Ministrlar Soveti "Kolxozchilarga har oyda avans berish va kolxozchilar mehnatiga haq va qo'shimcha haq to'lash to'g'risida"gi qarorni qabul qildi[10]. Ushbu qarorga binoan qishloq mehnatkashlariga avans berish tartibi anchagina tartibga solindi. XX asrning 50-yillarning oxirlariga kelib kolxozchilarning o'rtacha ish haqlarida ham o'zgarishlar bo'ldi. Misol uchun Surxondaryo oblastining Sherobod rayonidagi S.M.Kirov nomli jamoa xo'jaligi 1956 yilda yalpi daromadni 4632 ming rublga yetkazib, shundan 890 ming rublini kolxozchilarga mukofot qilib berdi[11]. Lekin hali jamoa xo'jaliklarida mehnat haqiga pul bilan birga mahsulot bilan haq to'lash hollari ustuvorlik qilardi. Bu esa aholining bozor bilan bog'lanishiga, erkin xarid narxida o'z ehtiyoji uchun zarur mahsulotlarni sotib olishiga jiddiy ta'sir qilardi. Ammo shunga

qaramasdan aholining daromadi ma'lum darajada oshdi. Misol uchun 1957 yilda Surxondaryo oblasti Sariosiyo rayonidagi K.Marks nomli jamoa xo'jaligi a'zosi Ch.Boboev yil yakuniga ko'ra 36500 rubl' pul, 46 sentenr g'alla oldi. Bu 1956 yildagiga nisbatan 10200 rubl' ko'p edi. Yoki Jarqo'rg'on rayonidagi Lenin nomli jamoa xo'jaligi a'zosi Boyto'ra Xoliqulovning oilasi 50960 rubl' xo'jalik hisobida daromad oldi[12].

4.Xulosalar.

Mehnat unumdorligining asosiy qo'rsatkichi albatta qilingan mehnatga to'laydigan ish haqi bilan bog'liq ekanligini yuqoridagi raqamlardan ham bilib olish mumkin. Bu davrda jamoa xo'jaliklarini davlat tasarrufiga o'tkazishning yorqin ko'rinishi bo'lgan "sovxozlashtirish" tadbirlari ham keng yoyildi. 1958 yilda Surxondaryo oblastining o'zidagina 45 ta kompleks mexanizasiyalashgan paxtachilik brigadasi xo'jalik hisobiga o'tkazildi.Lekin bunday xo'jaliklarda mehnatga haq to'lashning birxillashtirilgan tizimi ustuvor bo'lib, ishchilarning mehnatiga va malakasiga qarab haq to'lash tartibi yo'lga qo'yilmagan edi.

Iqtiboslar/ Сноски/ References:

1. O'z MA 1619-fond, 13-ro'yxat 381-ish, 287-varaq (Oz NA Fund 1619, List 13, Case 381, Sheet 287)
2. Sbornik rukovodyashix materialov po kolxoznomu stroitel'stvu. – Moskva, 1949, – S .234-236.
3. Razvitie sel'skogo xozyaystva v poslevoennie godi (1946-1970 gg) – Moskva, 1972. – S.189.
4. O'zbekiston tarixi 4-tom 2018 yil
5. Surxondaryo viloyati davlat arxivi. 446-fond, 1-yozuv, 47-ish, 16-varaq (State archive of Surkhandarya region. Fund 446, record 1, case 47, sheet 16).
6. Surxondaryo viloyati davlat arxivi. 446-fond, 1-ro'yxat 39-ish, 132-38-varaqlar (State archive of Surkhandarya region. Fund 446, List 1, Case 39, Sheets 132-38).
7. Sherobod tumani davlat arxivi 42-fond, 1-yozuv, 468-ish, 48-varaq (Sherabad district state archive fund 42, record 1, case 468, sheet 48.).
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti devonining arxivi. 58-fond, 155-ro'yxat 38-ish, 24-varaq. (Archives of the Office of the President of the Republic of Uzbekistan. Fund 58, list 155, case 38, sheet 24.)
9. O'zRMDA 1619-fond, 4-ro'yxat 4006-ish, 36-79 varaqlar.(Fund 1619 of the Republic of Uzbekistan, list 4, case 4006, pages 36-79.)
10. Razvitie sel'skogo xozyaystva v poslevoennie godi (1946-1970 gg). – Moskva, 1972, – S .291.
11. Surxondaryo viloyati davlat arxivi. 446-fond, 1-yozuv, 137-ish, 232-varaq. (State archive of Surkhandarya region. Fund 446, record 1, case 137, sheet 232.)
12. Surxondaryo viloyati davlat arxivi. 446-fond, 1-yozuv, 137-ish, 336-varaq. (State archive of Surkhandarya region. Fund 446, record 1, case 137, sheet 336.)
13. O'zRMDA 90-fond, 10-ro'yxat 7-ish, 122-varaq. (Fund 90, list 10, work 7, page 122 of the UzRM.)

ЎТМИШГА НАЗАР

2 МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР 2

LOOK TO THE PAST
SPECIAL ISSUE 2

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000